

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΚΣΤ΄.

Συνδρομή ἑτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20. — Αἱ συνδρομαὶ ἔρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶναι ἑτήσιαι. — Γραφεῖον Διευθ. Ὁδὸς Σταδίου 32.

7 Αὐγούστου 1888

Η ΒΑΒΥΛΩΝΙΑ

Τὸ θέατρον ἦτο πλήρες θεατῶν μέχρι ἀποπνιγμοῦ πάντα τὰ μακρὰ θρανία καὶ ὁ μέχρι τοῦ τοίχου τοῦ περιβόλου κενὸς χώρος ἐπληροῦντο παρὰ τοῦ συμμιγοῦς ἀκρεατηρίου τοῦ ἀποτελουμένου ἐκ πολυαριθμῶν οἰκογενειῶν ἀστῶν, ἐξ ὑπαλλήλων, ἐξ ἀξιωματικῶν, ἐκ μειράκιων μαθητῶν, ἐκ παρεπιδημούντων ἐπαρχιωτῶν, ἐκ τοῦ κοινοῦ τέλους, ὅπερ κατὰ προτίμησιν συρρέει εἰς τὰς παραστάσεις τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου. Ὅλον δὲ τὸ πλῆθος τοῦτο, μὲ εὐχαρίστησιν ἀπλοικῶς ἐζωγραφισμένην ἐπὶ τῆς μορφῆς του, παρηκολούθει τὴν ἀνέλιξιν τῆς παραστάσεως—τῆς διδασκαλίας, ὅπως λέγουσιν τῶρα ἐπὶ τὸ ἀρχαιοπρεπέστερον—τῆς *Βαβυλωνίας*, ἐχειροκρότει ἐκθύμως καὶ ἀνεκάγχαζε θορυβωδῶς φαιδρυνόμενον ἐκ τῶν ἀφελῶν καὶ διὰ λαρυγγώδους ἀσιατικῆς προφορᾶς ἐκφερμένων παρατηρήσεων τοῦ Ἀνατολίτου καὶ ἐκ τῶν ὀργίλων ἀναφωνήσεων τοῦ ἰταλοφώνου Ἑπτανησίου, ὃν ὑπεκρίνετο μετ' ἀνεπιλήπτου τέχνης εἰς τῶν ἀναντιρρήτως δοκίμων ἠθοποιῶν μας, ὁ κ. Σπυρίδων Ταβουλάρης.

Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῆς ἰλαρότητος καὶ τοῦ θορύβου ἐγὼ ἀναμιμνησκόμενος τῆς ἀληθείας τοῦ παλαιοῦ λατινικοῦ ρητοῦ *habent sua fata libelli*, διελογιζόμεν τὴν παράδοξον τύχην τοῦ ἔργου ἐκείνου. Εἰς τὸ πνιγρὸν καὶ σχολιὸν στάδιον τῆς πενιχρᾶς ἡμῶν φιλολογίας, ἔνθα ὑπὸ κλίμα ἄστοργον καχεκτοῦσι καὶ φθίνουσι τὰ ἔργα τῆς διανοίας, σπανίως βιβλίον ἔτυχε τόσης εὐνοίας καὶ προκοπῆς καὶ ἠξιώθη νὰ διανύσῃ τόσον μακρὸν στάδιον εὐημερίας. Ἀφότου τὸ πρῶτον ἐδημοσιεύθη, πρὸ ἡμῆσεος καὶ πλέον αἰῶνος, ἔσχε τὴν τιμὴν ἀδιακόπου σειρᾶς ἀναριθμῆτων ἐκδόσεων. Μεταξὺ τοῦ πενιχροῦ ἐμπορεύματος, ὅπερ ἐκθέτει εἰς πώλησιν ὁ πλάνης βιβλιοπώλης ἐπὶ τοῦ πεζοδρομίου τῆς ὁδοῦ Σταδίου ἢ τῆς ὁδοῦ Αἰόλου, ὑπὸ τὴν στοάν τοῦ Ταχυδρομίου ἢ εἰς τὸν πρόναον τῆς Ἁγίας Εἰρήνης, ἡ *Βαβυλωνία* διαπρέπει ἐν προσφάτῳ ἀτμημελεῖ ἄλλ' εὐνῶν ἐκδόσει. Τὴν βλέπει τις εἰς τὰς χεῖρας στρατιώτου, ἀναπαυομένου ἐν τῷ στρατῶνι

μετὰ τὸν κάματον τῶν γυμνασίων, εἰς τὰς χεῖρας μαθητευομένου τεχνίτου, φυλάσσοντος ἐν ἡμέρᾳ σχολῆς τὸ ἐργαστήριόν του τὴν συναντᾶ καὶ εἰς τὰ πνιγρὰ καταγῶγια τῶν φυλακῶν τέρπουσιν τὸν μόλις καὶ μετὰ κόπου ἀναγινώσκοντα κατὰδικον κατὰ τὰς μακρὰς ὥρας τῆς ἀνίας του. Τὰ πρόσωπά της ἐγένοντο σὺν τῷ χρόνῳ τύποι ἀνεγνωρισμένοι, πολλαὶ δὲ φράσεις αὐτῆς κατέστησαν ρητὰ πασίγνωστα ἢ εἰσήχθησαν ὡς παροιμίαι εἰς τὴν κοινὴν ὁμιλίαν.

Καὶ περίεργον! ἐνῶ τὸ βιβλίον τοιαύτην ἔσχεν ἐξαιρετικὴν διάδοσιν καὶ εὐνοίαν αἰετοῦ προῖουσαν, ὁ συγγραφεὺς αὐτοῦ παρέμεινε περίπου ἄγνωστος. Ὡνομάζετο Δημήτριος Κ. Βυζάντιος, ἀλλ' ὡς μ' ἐπληροφόρησε φίλος μου, συλλέξας ἄλλοτε φιλοπόνως πολλὰς λίαν χρήσιμους βιβλιογραφικὰς πληροφορίας, τὸ «Βυζάντιος», τὸ ὁποῖον κατίσχυσε καὶ ἔμεινεν ὡς κύριον αὐτοῦ ἐπώνυμον, ἦτο ἐπιθετὸν ἐπιπρόσθετον δηλωτικὸν τῆς ἑαυτοῦ καταγωγῆς, διότι ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐγενήθη καὶ ἐκεῖθεν κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καθ' ἑτέρας πληροφορίας τινῶν γνωρισάντων αὐτὸν ἐκ τοῦ σύγγεγυς, ἦτο ἀνὴρ εὐχάρης τοὺς τρόπους καὶ στωϊκός, ἔφερε φουστανέλλα καὶ ὡς κύριον ἔργον εἶχε τὴν ζωγραφικὴν ἱερῶν εἰκόνων. Διέμεινεν ἐπὶ χρόνον πολὺν εἰς Πάτρας, πάσαι δὲ αἱ εἰκόνες, ἃς ἰδίᾳ χειρὶ ἔγραψεν ἐν τῷ αὐτῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου μαρτυροῦσιν ἰκανότητα οὐχὶ κοινὴν περὶ τὴν βυζαντινὴν ἀγιογραφίαν. Ἦτο ἀρκετὰ ἐγγράμματος καὶ πεπρωτισμένος διὰ τινος εὐφυΐας καὶ παρατηρητικότητος, ὡς ἐμφάνεται ἐκ τοῦ ἔργου του παρεκτός δὲ τῆς *Βαβυλωνίας*, ἡ τῆς κατὰ τόπους διαφθορᾶς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης—διότι οὕτως ἔχει ἀκεραίως ὁ τίτλος τῆς κωμῆδος του—συνέγραψε καὶ ἕτερον ἔργον ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν *Γυναικοκρατία*. κωμῆδιαν εἰς 5 πράξεις ἐκδοθεῖσαν ἐν Ἀθήναις τὸ 1841 «πρὸς χρῆσιν καὶ διασκέδασιν τῶν Ἑλλήνων!» Πλείονας πληροφορίας περὶ τοῦ συγγραφέως καὶ τῆς πρώτης ἐκ τοῦ ἔργου του ἐντυπώσεως παρὰ τῷ κοινῷ δὲν ἠδυνήθη ν' ἀνεύρω, εἰ καὶ ἐκ περιεργείας ἐπιστάμενος ἠρέυνα εἰς τὰς ἐκδιδομένας ἐν ἔτει 1836 ἐφημερίδας, ὅτε ἡ *Βαβυλωνία* ἐξεδόθη τὸ πρῶτον,

καὶ ὅτε ὁ ὑπάρχων τύπος συνείθιζεν ἀπλῶς μὲν καὶ διὰ βραχείων, ἀλλ' ὅπως δῆποτε νὰ ποιῆται λόγον περὶ τῶν σπανίων κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δημοσιευμένων βιβλίων.

Ἡ ἐπίνοια τοῦ Βυζαντίου ὅπως παραστήσῃ ἐν σειρᾷ σκηνῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον κωμικῶν τὴν ἐπικρατοῦσαν περὶ τὴν γλῶσσαν σύγχυσιν κατὰ τὰ πρῶτα μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν ἔτη, δὲν ἦτο ἴσως ἀφυῆς. Τὸ Νκύπλιον ἔδρα τῆς Κυβερνήσεως, ἐνθα ἐκ τοῦ σάλου τῆς ἐπαναστάσεως φερόμενα εἶχον καταφύγει καὶ ἐνοικῆσει παμπληθῆ στοιχεῖα ἐκπροσωποῦντα τὸν ἀπανταχοῦ καταδιωκόμενον ἑλληνισμόν, ἦτο ὑπὸ τὴν ἔποψιν τρυτὴν ἀληθῆς πύργος τῆς Βαβέλ. Εἰς τὰς στενωπούς τῆς μικρᾶς πόλεως, εἰς τὰς μικροσκοπικὰς πλατείας τῆς, εἰς τ' ἀπέριττα καφενεῖά τῆς καὶ τὰ πενιχρὰ πανδοχεῖα συνωθούντο καὶ διηγκωνίζοντο ὁ σκαῖός Ρουμελιώτης καὶ ὁ κρυφίνους Πελοποννήσιος, ὁ ἀπλήστος καὶ ἄτολμος Χῖος, ὁ ἀφελῆς Μικρασιάτης, ὁ εὐθυρρήμων Κρής, ὁ κομπαστής καὶ βλάσφημος Ἐπτανήσιος. Πάντα ταῦτα τὰ ποικίλα καὶ ἀνόμοια γλωσσικὰ ἰδιώματα ἀντήχουν ἐν φυρμῷ κατὰ πάσας τὰς ὥρας τῆς ἡμέρας καὶ εἰς πάσας τοῦ βίου τὰς περιστάσεις ἐν τῇ πολυμιγῇ ἐκείνῃ κοινωνίᾳ, φυσικὸν δὲ ἦτο νὰ ἐπέρχωνται ἀστεῖαι παρεξηγήσεις καὶ ἔστιν ὅτε αἰματηραὶ συγκρούσεις ἐκ γλωσσικῶν παρεννοήσεων. Ὁ Βυζάντιος, σύγχρονος ὢν ἐτυχῆ βεβαίως ν' ἀκούσῃ τὸν κυκεῶνα αὐτὸν τῶν διαλέκτων, φαίνεται δὲ ὅτι ἢ ἐγένιωσκεν ἐκ τῶν προτέρων ἢ ἐπεμελήθη χάριν τοῦ σκοποῦ του νὰ ἐκμάθη πλείστους ἐκ τῶν ἰδιωτισμῶν αὐτῶν, διότι ἢ ἀπόδοσις τοῦ λεκτικῶν τῶν διαφορῶν τῆς κωμωδίας του προσώπων ἐγένετο ἀρκετὰ πιστῶς καὶ μόνον παρεστάθη ἐπὶ τὸ ὑπερβολικώτερον, ὡς εἶνε ἐπιτετραμμένον εἰς τοιοῦτου εἶδους παίγνια, ἢ διαφθορὰ τῆς κοινῆς γλώσσης. Εἰς τοῦτο ἀποβλέψας, καὶ μὴ ὢν ἄλλως τε ἐξ ἐπαγγέλματος κωμωδοποιός, παρημέλησε τοῦ μύθου καὶ ἐπλεξε τὴν ὑπόθεσιν μὲ ἰκανὴν ἀπειρίαν ἐπὶ ἰστοῦ ἀρκετὰ χονδροειδοῦς. Δὲν εἶχε σκοπὸν νὰ σατυριση, ἀλλὰ μόνον ν' ἀστευθῆ, ἔκρινε δὲ καλὸν ρητῶς νὰ δηλώσῃ τοῦτο εἰς τὸν πρόλογον τοῦ ἔργου του γράψας: «τὴν λυπηρὰν αὐτὴν κατάστασιν, εἰς » τὴν ὁποίαν ἐξετραχηλίσθη ἢ ἑλληνικὴ γλῶσσα » μὴ θελήσας νὰ ἐκτραχυδῆσῃ, ἐθέμην σκοπὸν » νὰ κωμωδῆσῃ, ὥστε διὰ τῆς ἀστειότητος » μᾶλλον νὰ καταρτισθῶσιν οἱ κακῶς προφέ- » ροντες τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ νὰ προ- » τραπῶσιν εἰς τὴν κατὰ τόπους σύστασιν σχε- » λείων πρὸς ἐκπαίδευσιν τῆς νεολαίας των. Δὲν » ἀποβλέπω πρὸς ἐμπαιγμὸν τῶν εἰς τὴν σκηνὴν » πχρυσιαζομένων προσώπων, ἀλλ' ὡς εἶπον » πρὸς κτχρτισμὸν καὶ τὴν διὰ τὴν διάδοσιν » τῆς παιδείας προτροπὴν.» Πρόθεσις σατύρας

ὑπολανθάνει παροδικῶς μὲν καὶ ἐπεισοδιακῶς εἰς τοῦ Χίου ξενοδόχου τὴν πλεονεξίαν, κυρίως δὲ καὶ ἐμφύτως εἰς τὴν ἀπεικόνισιν τοῦ Λογιώτατου καὶ τοῦ Ἐπτανησίου, τοῦ πρώτου ἐπιμένοντος νὰ λαλῆ εἰς ἀρχαίζουσιν γλῶσσαν, φορτικῶς ἀκατάληπτον, καὶ περιφρονούντος ἐν τῇ ὑπερόπτιδι σοφία του τοὺς ἀπλοῖκούς καὶ ἀγραμμάτους συνδαιτυμόνας, τοῦ δευτέρου δὲ ὑποκρύπτοντος ὑπὸ τὴν εὐέξαπτον ἀλαζονεῖαν μεθ' ἧς ἐξήσκει τὰ ὑψηλά του Ἀστυνόμου καθήκοντα ἀμάθειαν παχυλὴν. Ἡ τοιαύτη τοῦ συγγραφέως πρόθεσις ἦτο δεικαιολογημένη. Οἱ λογιώτατοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐκίνουν τὸν γέλωτα τῶν φρονίμων διὰ τῆς ἐπιτετηδευμένης γλώσσης, ἢν μετεχειρίζοντο ἐνίοτε περὶ τὸ λέγειν, αἰετοπερὶ δὲ περὶ τὸ γράφειν, ἠδύνατο ὅμως οὐχὶ ἀδίκως νὰ κινήσῃ καὶ τὴν ἀγανάκτησιν διὰ τοῦ ζήλου, ὃν κατέβαλλον περὶ τὸ ἐπιβλαβεῖς αὐτῶν κήρυγμα. Παρανοήσαντες τὴν πρὸς ἀπομίμησιν τῶν ἀρχαίων ἡμῶν προγόνων τάσιν, ἦν μετὰ πολλῆς πολιτικῆς περινοίας κατῳρθώσαν νὰ ἐμπνεύσωσιν εἰς τὸ ἔθνος οἱ τὴν ἐξέγερσιν αὐτοῦ παρασκευάσαντες ἄνδρες, διδάσκαλοι δὲ κατὰ τὸ πλεῖστον ὄντες καὶ ἐγκύψαντες εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ἤθελον ν' ἀναστήσωσιν ἐκ τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου οὐχὶ τὸ ζωπαρόχον καὶ μεγαλουργὸν φρόνημα, ἀλλὰ τὴν ἀπ' αἰῶνων νεκρὰν γλῶσσαν, μετ' ἀδιαλλάκτου καὶ μισαλλοδοξοῦ πεισμονῆς ὑποστηρίζοντες τὴν ἐαυτῶν γνώμην. Τὰ περὶ καὶ ἔμμετρα αὐτῶν δοκίμια ἦσαν ὑποδείγματα γελιοιδεστάτου μακαρονισμοῦ, βεβαίως δὲ ὁ Βυζάντιος ἐν ὑποσημειώσει ὅτι τὸ ἐν τῇ ἸΒ' σκηνῇ περιώνυμον ἐπιτύμβιον « Ἐνθάδε κείται Χατζῆ Μουράτης κλήσει κλπ.» ὅπερ συντάττει ὁ Λογιώτατος χάριν τοῦ Ἀνατολίτου δὲν εἶνε κωμικὴ ἐπίνοια ἀλλὰ πραγματικὸν ἔργον λογίου τινός, οὐ τὸ χειρόγραφον ἀνευρε κατὰ τύχην ὁ συγγραφεὺς τῆς *Babyloniac* ἐντὸς βιβλίου, ὅπερ ἐδανείσθη, διαφέρον μόνον κατὰ τὸ ὄνομα καὶ τὸν δευτερον στίχον. Ἐν παρόδῳ δὲ σημειῶ ὅτι ἡ μονομανία αὕτη τῶν διδασκάλων περὶ τὸ ἐπιτεθεῖσθαι διεστραμμένον ἀρχαϊκὸν ὕφος ἔσχεν ἐπιζήμιον ἐπίδρασιν, καὶ ἐξαιρέσει τῶν καθαρῶν καὶ γνησίων δημοτικῶν ἄσμάτων, τὰ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος εἰς λογιᾶν γλῶσσαν συντεθέντα ποιήματα, τ' ἀξιοῦντα νὰ ἐμψυχώσωσι τοὺς ἀγωνιζομένους ἢ νὰ ἐξυμνήσωσιν εὐκλεεῖς πράξεις εἶνε παγερά καὶ ἄμουςα κατασκευάσματα, μακρὰν ἀπέχοντα τῆς θερμουργοῦ ἐμπνεύσεως τῶν θουριῶν τοῦ Τυρταίου, τοῦ Ρουζέ-Δελίλ καὶ τοῦ Θεοδώρου Κέρνερ. Τὸ ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Μάρκου Βότσαρη συντεθὲν ἠρωσελεγείον, τὸ ἕως ἐπ' ἐσχάτων ψαλλόμενον: « Ἕλληνας, κλυθώμεν ἄνδρα γενναῖον » εἶνε δεῖγμα τῆς ποιητικῆς ταύτης

βαναυσοτεχνίας καὶ ἀπειροκαλίας. Εὐτυχῶς ἡ κοινωμία ἡ ἄρτι ἀποσεισάσα τὰ δεσμὰ τῆς τυραννίας ἀπέστερξε νὰ ὑποβληθῆ εἰς τὰς πέδας τῆς γραμματικῆς τοῦ Λασκάρεως καὶ οἱ πολλοὶ ὀρθοπροσήσαντες παρεδέχθησαν ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ ματαιοπονωῖσι γαλθανίζοντες τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν, ἀλλὰ νὰ ἐπιδιώξωσι τὴν βυθμιαίαν μόρφωσιν καὶ συστηματοποίησιν τῆς ζωντανῆς νεωτέρας.

Ὁ τύπος τοῦ Ἑπτανησίου ἦτο ἐπίσης ἀληθῆς καὶ πραγματικός. Ἄμα τῇ καθόδῳ τοῦ Κυβερνήτου εἰς τὴν Ἑλλάδα, συνέρρευσαν εἰς τὴν πρωτεύουσαν πλείστοι ἐκ τῶν Ἰονίων νήσων ἐπιστήμονες, σπουδάσαντες κατὰ τὴν τότε συνήθειαν εἰς τὰ ἰταλικά Πανεπιστήμια τῆς Παδούης, τῆς Πίζης ἢ τῆς Βονωνίας. Ἐξ αὐτῶν τινὲς ἦσαν ὄντως ἱκανοὶ καὶ πεπειραμένοι, διαπρέψαντες μεταγενέστερον εἰς τὸ στάδιον ὅπερ ἐξελέχκντο, ἀλλ' οἱ πλείονες ἦσαν δυστυχῶς ἡμιμαθεῖς οἰηματῖαι, στεροῦμενοι σοβαρῶν γνώσεων καὶ ἐμβριθεῖς, ὧν τὰ προβληματικὰ φῶτα ἐδέησε νὰ χρησιμοποιήσῃ ὁ αἰόδημος Καποδίστριας ἐν τῇ δημοσίῳ ὑπηρεσίᾳ, ἐν ἀπορίᾳ διατελῶν καὶ ἐκ τῆς λειψυκδρίας πιεζόμενος. Γινώσκω ἓνα ἐξ αὐτῶν, οὕτινος πρακτικῶν τὸ ὄνομα καὶ τὴν πετριδα, τύπον ἀρκετὰ περιεργον, διανύσαντα στάδιον πρωτοφανὲς εἰς τὰ χρονικά τῆς δημοσίου ὑπηρεσίας. Δικηγόρος μετριώτατος ὧν, ἐπέτυχεν νὰ διορισθῆ δικαστῆς εἰς τὸν Ἄρειον Πάγον, τὸ ἀρτίσυστατον τότε ἀνώτατον δικαστήριον τοῦ Κράτους. Ἀποσυρθεὶς ἔνωρις ἐκ τῆς ὑπηρεσίας, ἔμεινεν ἐπὶ μακρὰ ἔτη εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα ἐξασκῶν οὐχὶ μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα. Μετὰ τὴν ἔνωσιν τῆς Ἑπτανήσου, ἦτοι μετὰ πάροδον τριάκοντα πέντε περίπου ἐτῶν, γέρον ἤδη ἐνήργησε καὶ κατῴρθωσε νὰ διορισθῆ εἰρηνοδίκης εἰς ἓνα τῶν τελευταίων δήμων τῆς νήσου! Καὶ τοιοῦτοτρόπως ὁ ἀλλόκοτος αὐτὸς τῆς Θέμιδος λειτουργός, ὅπως ὁ στρατιωτικὸς ἐκεῖνος τοῦ Γεροσταΐν ἐν τῷ γνωστῷ κωμειδυλλίῳ, ἀντιθέτως πρὸς τὰ πανταχοῦ καὶ ἀνέκαθεν ἰσχύοντα ἐν πάσῃ ἱεραρχίᾳ, ἤρξατο ἀπὸ τοῦ ἀνωτάτου βαθμοῦ τὴν σταδιοδρομίαν του διὰ νὰ καταλήξῃ εἰς τὸν κατώτατον.

Τοιαύτη ἦτο ἡ ἐποχὴ καὶ τοιοῦτοι οἱ τύποι, οὓς ἠθέλησε ν' ἀναπαραστήσῃ ὁ συγγραφεὺς τῆς *Babyloniaca*. Τὸ ἔργον του ὡς κωμικὸν παίγνιον ἠδύνατο νὰ εἶνε ἀνεκτόν. Ἄλλ' εἶχε γεννηθῆ ὡς εἶπυμεν ὑπὸ ἀστέρα εὐοίωνον καὶ ἡ ἐπιτυχία του ὑπερέβη πολὺ τὴν μετρίαν αὐτοῦ ἀξίαν. Ἐνωρις ἀνεβιβάσθη ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ἦτις κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο ἄξιος καὶ ἀρχέγονος ὅσον περίπου καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Θέσπιδος καὶ φαίνεται ὅτι ἠύδο-

κίμησεν. Ἐκ τούτου δ' ἐνθαρρυνόμενος ὁ Βυζάντιος προέβη εἰς ἀνατύπωσιν τῆς κωμωδίας του, πολλὰ προσθαφαιρέσας, καθὰ λέγει ἐν τῷ πρόλογῳ τῆς δευτέρας ἐκδόσεως «χάριν ἀστείμου», παρενείρας δὲ καὶ τετάρτην πράξιν ἑμμετρον «πρὸς περισσοτέραν κομψότητα» μετὰ τριῶν νέων προσώπων, δυο γυναικείων, τῆς Κανέλλας, ἐρωμένης τοῦ Κρητικῆ καὶ τῆς Γαρούφως, γράϊας τροφεῦ αὐτῆς, εἶδος *duègne*, καὶ ἐνὸς ἀγύρτου ἱατροῦ. Ἄλλ' ἡ βεβιασμένη αὐτῇ παρένθεσις μὲ τούτους ἀνοσίους καὶ ἀδοκίμους στίχους τῆς οὐδὲν προσέθηκεν εἰς τὸ ὅλον ἔργον, δικαίως δὲ κατηγορήθη πρὸ πολλοῦ καὶ παραλείπεται ἐν τῇ παραστάσει. Ἡ εὐνοια ἧς ἔτυχε τὸ ἔργον παρὰ τῷ κοινῷ προέβη αὐξουσα, ἰδίως κατόπιν ὅτε θίασοι κάπως κάλλιον κατηρτισμένοι συμπεριλάβον αὐτὸ εἰς τὸ δρχματολόγιόν των καὶ ὁ αἰμνηστος Θ. Ὀρφανίδης, νέος τότε ζωηρὸς καὶ εὐφυῆς, ὑπεδέυτο τὸ πρόσωπον τοῦ Ἀνατολίτου. Ἐκτοτε αἱ παραστάσεις τῆς *Babyloniaca* ἐποπλασιόσθησαν καὶ δὲν ὑπῆρξε σκηνὴ προχείρως ὑπὸ φιλοδραματικῆ ὁμίλου πηχθεῖσα, δὲν ὑπῆρξεν ἐκπαιδευτήριον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἐξετάσεων, δὲν ὑπῆρξε θέατρον καθ' ἅπασαν τὴν Ἀνατολήν, ὅπου νὰ μὴ ἠκούσθησαν οἱ ἀλλόκοτοι φθόγγοι τῶν διαφόρων προσώπων τῆς κωμωδίας τοῦ Βυζαντίου καὶ αἱ παραφοραὶ τοῦ Ἑπτανησίου καὶ ἡ ἔρις τοῦ Ἄλθανοῦ πρὸς τὸν Κρήτα. Καὶ σήμερον ἀκόμη ἐν μέσαις Ἀθήναις ὑπὸ τοῦ σχετικῶς καλλίστου ἑλληνικοῦ θιάσου, πρὸ ἀκροατηρίου ἀξιούντος τὰ πρωτεία ἐν νοημοσύνῃ καὶ μορφῶσει διδάσκαται ἡ *Babyloniaca*, ἐνῶ τὴν προτεραίαν ἐπὶ τῆς αὐτῆς σκηνῆς παριστάνετο ὁ *Σεβῆρος Τορέλλης* τοῦ Φραγκίσκου Κοπέ!

Καὶ ἐνῶ ὅλοι ἐφαιδρύνοντο καὶ ἐκάγχαζον, ἐγὼ μόνος ἴσως τῶν θεατῶν κατελιημένος ἐκ τῶν ἀνωτέρω διαλογισμῶν δὲν ἐφαιδρυνόμην. Ἡ παράστασις ἐκείνη τῆς *Babyloniaca* ἦτο δι' ἐμὲ μία εἰσέτι ἐπιπροσθετος ἀπόδειξις ὅτι παρὰ τὴν ἐκάστοτε ἀκουομένην ἐμφαντικὴν μεγαληγορίαν δὲν κατεβλήθη φιλότιμος ἐργασία πρὸς ἀνύψωσιν τῆς ἐθνικῆς σκηνῆς καὶ πρὸς ἐξευγενισμόν τῶν θεατρικῶν ἡμῶν ἠθῶν. Πρὸ πολλοῦ τὸ ἔργον αὐτό, ὅπερ ἐπιπολαίως καὶ μὲ τὴν συνήθη παρ' ἡμῖν περὶ τὸ ἐπίθετον ἀκράτειαν ἐχαρακτηρίσθη ὡς «ἐθνικόν», ἔπρεπε ν' ἀποσκορακισθῆ ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς σκηνῆς. Ὡς κωμικὸν παίγνιον, ἐπαναλαμβάνω, καίπερ οὐχὶ ἀνώτερον τοῦ μετρίου, ὡς σημειοῦν παροδικὴν τινα περίστασιν οὐχὶ τοῦ ἐθνικοῦ βίου ἀλλὰ μόνον τῆς πολυπλάγκτου ἑλληνικῆς γλώσσης, ἠδύνατο νὰ εἶνε ἀνεκτόν πρὸ ἡμῶν αἰῶνος, δεδομένης μάλιστα τῆς ὑπαρχούσης τότε σπάνεως περὶ τὰ πρωτότυπα δραματικὰ ἔργα· ἀλλὰ τῆς ἐποχῆς παρελθούσης, ἔπρεπε καὶ αὐτὸ νὰ παρέλθῃ

καὶ οὐχὶ νὰ σύρη ἀκόμη ἐπὶ τῆς σκηνῆς τὰ ράκη τοῦ ἀναχρονισμοῦ του. Σήμερον τοιοῦτο ἔργον οὔτε σκοπὸν τινα ἐκπληροῖ οὔτε ἐπίδρασιν ἐλαχίστην δύναται νὰ ἔχη· σήμερον τὰ φῶτα τῆς παιδείας διεσπάρησαν θαυμάσιον χάρις εἰς τὴν δραστήριον φιλοπατρίαν τοῦ ἡμετέρου ἔθνους καὶ τὴν γοργὴν φορὰν τοῦ πνεύματος τοῦ αἰῶνος, ἡ δὲ τέως ἀκατασκευαστὸς γλῶσσα ἡμῶν ἐπέτελεσε βαθμηδὸν τὴν μόρφωσιν τῆς καὶ ἀπέκτησε τὴν σθεναρὰν ἐνωτικὴν τῆς δύναμιν συνδέουσα διὰ δεσμοῦ ἀκαταμαχῆτου τοὺς διεσπαρμένους ὁμοφύλους. Παρεκτός ὀλίγων ἀπαραιτήτων τοπικῶν ἰδιωτισμῶν ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα τανῦν ἀποβαλοῦσα βαθμηδὸν τὸν φόρτον τῶν ξενισμῶν καὶ βαρβαρισμῶν δὲν λαλεῖται ἐν Χίῳ, ἐν Κρήτῃ, ἐν Ἑπτανήσῳ ὅπως ἐλαλεῖτο κατὰ τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν συνεγράφη ἡ *Babylonia*, οἱ κάτοικοι δὲ τῶν εἰρημένων ἑλληνικῶν χωρῶν συναντῶμενοι ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι δύναται κάλλιστα νὰ συνεννοηθῶσιν, χωρὶς ποσῶς νὰ ἐπέλθῃ κωμικὴ ἢ δυσάρεστος παρεξήγησις. Σήμερον οἱ λογιώτατοι ἐξέλιπον, οἱ δὲ τυχὸν διασωζόμενοι καὶ ἐμμένοντες εἰς τὰς ἐσκωριασμένας ἰδέας τῶν ἐδέησε πρὸ πολλοῦ νὰ φυγομαχήσωσιν ἀπέναντι τῶν σαρκασμῶν, οὓς ἐξήγειρε παρὰ τῷ κοινῷ πᾶσα ἀνίσχυρος αὐτῶν προσπάθεια. Σκοπὸν καὶ ἐπίδρασιν λυσιτελῆ δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχη τοιοῦτο ἔργον οὐδ' εἰς αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ὅποτε ἐγράφη. "Ἄν ἤθελεν ὁ συγγραφεὺς νὰ διακωμωδήσῃ—τοῦτ' ὅπερ κωμῶς ποιῶν ἀρνείται διακρῆδην ἐν τῷ προλόγῳ του—τὸν Κασαρέα διότι εἰσάγει τουρκικὰς λέξεις εἰς τὴν ῥημίαν του ἢ τὸν Ἑπτανήσιον διότι ξηνοφώνως φθέγγεται χρώμενος λέξεσι καὶ φράσεσιν ἰταλικαῖς, θὰ εἰδείκνυεν ἄδικον καὶ ἀνόητον ζῆλον, ἐπειδὴ ἡ κατὰ τόπους διαφθορὰ τῆς λαλουμένης γλώσσης εἶνε συνέπεια τῶν ἐπὶ αἰῶνας διαρκεσασῶν ἱστορικῶν περιπετειῶν τοῦ πολυπαθοῦς ἡμῶν Γένους, δι' ἃς βεβαίως δὲν εὐθύνονται αἱ νεώτεροι γενεαί. "Ἄν δὲ πάλιν ἤθελεν, ὡς ἀφελῶς λέγει ὁ συγγραφεὺς, νὰ προτρέψῃ διὰ τοῦ μέσου τούτου τοὺς ὁμογενεῖς εἰς τὴν διάδοσιν τῆς παιδείας, ἡ ἀξίωσις του ἦτο ὑπερβολικὴ, διότι ἀπαιτεῖται ἐπίσης μακρῶν ἐτῶν ἐργασία ὅπως ἡ γλῶσσα ἀποσκυβαλιστῇ τοὺς παρεϊσφρήσαντας εἰς αὐτὴν ξενισμούς, ἔργον ὅπερ δὲν δύναται νὰ ἐπιτελέσῃ διὰ μιᾶς μὲ ὅλην τὴν ἀγαθὴν τῆς προθεσιν μίαν μετρίαν κωμῶδιαν. Ἐνῶ δὲ στερεῖται προορισμοῦ, εἶνε ἀφ' ἑτέρου ὑπὸ τεχνικὴν ἐποψὴν ὅλως διόλου κακόζηλον καὶ ἀδόκιμον κατασκευάσμα, διότι ἐπὶ τέλους πᾶσα ἡ πλοκὴ τοῦ ἔργου στηριζέται εἰς παρεξήγησιν προελθοῦσαν ἐκ μιᾶς λέξεως κακωφράτου, αἱ δ' ἐν αὐτῷ ὑπάρχουσαι ὀλίγαι χυδαῖαι εὐφυολογίαι εἰς τὸν αὐτὸν δυσώδη κύκλον ἀνάγονται. Ὡρακία τῷ ὄντι *διδασκαλία* νὰ

περιμένῃ τὸ κοινὸν νὰ φαιδρυθῇ μὲ πολλὴν συγκατάβασιν τῶν ὄσφραντικῶν τοῦ νεύρων, ἀπὸ τὸν γνωστὸν δυϊκὸν τοῦ Λογιωτάτου μεθερμηνευόμενον παρὰ τοῦ Ἀνακτολίτου!

Εἰς τὸ βασιλεῖον τῶν γραμμάτων καὶ τῆς τέχνης ἔργα μὴ φέροντα τὴν γνησίαν σφραγίδα τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἐμπνεύσεως δὲν ἔχουσι λόγον ὑπάρξεως· καὶ ἂν διὰ λόγους κριτικῆς ἀτροφίας καὶ ἀμούσου συγκαταβάσεως κατωρθώσῃ καὶ τινα κισθῆλα μετὰ τιμῆς νὰ κυκλοφορήσωσιν, ἡ πρόσδος ἢ διαμορφοῦσα τὴν καλαισθησίαν τ' ἀνευρίσκει μίαν ἡμέραν καὶ τὰ καταδικάζει εἰς ἀνυπαρξίαν. Γινώσκω ὅτι τὸ ἔθνικόν λεγομενὸν θέατρον συντηρεῖται κυρίως ἐκ τῶν μαλλοῦν ἀμόρφων καὶ ἀηδῶν τερατουργημάτων τοῦ παρακμάσαντος ρομαντισμοῦ, καὶ ὅτι εἰς τὸ νοῆμον δημόσιον τὸ συρρέον εἰς τὰς πρκαστάσεις του παρέχεται σχεδὸν καθ' ἐσπέραν ἡ λιπαρὰ καὶ δύσπεπτος τροφή τῶν δραμάτων τοῦ Μπουρζοῦ καὶ Δ' Ἐνερύ. Ἄλλὰ παρὰ τοῖς ἐχέφροσι δὲν πιστεύω ὅτι ὑπάρχει δευτέρα περὶ τούτου γνώμη, ὅταν δὲ ἔλθῃ ἡ ὥρα πρὸς ἀποτελεσματικὴν ἐνέργειαν ὑπὲρ τῆς καταπεπτωκυίας ἑλληνικῆς σκηνῆς, πάντα συλληθῆν τὰ ὀνειῖα ταῦτα ἐξαμβλώματα θὰ ριφθῶσιν εἰς τὸν Καιάδα ἀνευ διαδικασίας καὶ χωρὶς ἐλπίζω νὰ ἐγεθῇ τις συνηγορῶν ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως αὐτῶν. Τὸ πρωτότυπον ὅμως δραματολόγιον, ὅσον πενιχρὸν καὶ περιορισμένον καὶ ἂν εἶνε, δεῖται μᾶλλον ἐπισταμένης ἐξελέγξεως, ὅπως ἀποκαθαιρόμενον ἀπὸ τῶν ἀχρήστων χρησιμεύσῃ ὡς πυρὴν εἰς τὴν μέλλουσαν εὐέλπιδαν παραγωγὴν. Τοιαύτη προπαρασκευαστικὴ ἐργασία ἠδύνατο φρονῶν ἢ ἀρχίσῃ ἀπὸ τοῦδε ἀνευ τινὸς ζημίας, ἐπειδὴ δ' ἐγένετο κατ' αὐτὰς μεταξὺ τῶν λογίων καὶ τῶν εἰδημόνων λόγος πολὺς περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου καὶ τῆς βελτιώσεως τῆς τύχης αὐτοῦ, ἠβουλήθη νὰ ἐκφράσω καὶ ἐγὼ τὴν ἀνωτέρω γνώμην περὶ ἐξοστρακίσεως ἀπὸ τῆς σκηνῆς αὐτοῦ ἔργου ἀπρηχαιωμένου, οὐδένα πλέον ἐκπληροῦντος προορισμόν, ἀντικειμένου δὲ εἰς τὴν ἐπιδιωκομένην ἐξευγένισιν καὶ ἐπιφυλάτσομαι προσεχῶς, ἀφετηρίαν λαμβάνων ἐκ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, καὶ ἄλλας τινὰς σχετικὰς περὶ τοῦ θεάτρου σκέψεις νὰ ὑποβάλλω εἰς τὴν πεφωτισμένην κρίσιν τοῦ κοινού.

ΧΑΡΑΛΑΜΠΗΣ ΑΝΝΙΝΟΣ

"Ὅσον μέγας καὶ ἂν εἶνε ὁ σκοπός, ἀλλ' ὁ πρὸς ἐπιτυχίαν αὐτοῦ μεταχειριζόμενος ἄθλια μέσα εἶνε πάντοτε ἄθλιος.

Ἐπὶ τῶν συνεπειῶν τῆς κακίας φόβος ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐπέχει τόπον ἀρετῆς.